

Posudek na doktorskou disertaci Mgr. Magdaleny Zakrzewské-Verdugo

Przekład literacki jako problem filologiczno-kulturowy (na podstawie analizy tłumaczeń tekstów D. Masłowskiej, M. Witkowskiego i S. Shutego na język rosyjski)

Předkládaná doktorská disertace se zabývá aktuálním tématem, jímž je překlad literárního artefaktu v celém komplikovaném kontextu a souvislostech, které zasahují do různých oblastí přesahujících čistou filologii.

Práce má přehlednou a dobře promyšlenou strukturu. Podstatnou částí jsou obecné metodologické úvahy, z nichž vyplývá kontextualita překládání krásné literatury ve smyslu kritiky překladu, literární komparistiky a obecně kulturně-historických souvislostí. Výběr textů autorů, kteří představují v podstatě mladší a nejmladší generaci polských spisovatelů, byl velmi vhodný, zejména i s ohledem na složité rusko-polské vztahy, jejichž konfliktnost dodnes neslábne, spíše naopak. O to otevřeněji jsou tyto sondy, v nichž se obnažují styčné plochy i zjevné rozpory (D. Masłowska, M. Witkowski, S. Shuty). Autorka postupuje od makrostruktur k stále minucióznější analýze, přičemž zásadní metodou je tu srovnávání. To se projevuje nejen v úvodních metodologických partiích, ale také v komparaci kulturně historických kontextů, teorie překladu a jazyka a stylu současné polské a ruské literatury.

S definicí současné literatury lze v zásadě souhlasit, i když každá národní literatura může mít a má své vlastní časové dimenze. Rozhodně bych však nepřijal tvrzení některých ruských literárních historiků a teoretiků, že počátkem současné literatury je konec tzv. socialistického realismu: jednak to, co se takto nazývá, v současném světě zcela nezmizelo a podobná díla s podobnou poetikou vznikají všude, jednak jeho pozice slábla už mnohem dříve a v podstatě se jeho koncept 30.-50. let nelze ztotožnit s jeho podobou v 70.-90. letech 20. století, zvláště když si představíme, že k tomuto směru oficiálně patřila nebo musela patřit díla sovětské vesnické prózy, mytologické romány Č. Ajtmatova či A. Kima nebo gruzínských, arménských, litevských, lotyšských, estonských a dalších autorů 70.-80. let minulého století. Zde narážíme na problém, který je i problémem této disertace. Výběr děl jsme hodnotili kladně, ale nutné si také uvědomit, že tato díla představují je určitý, byť poměrně vlivný proud literatury a literární poetiky, jež není v polském ani v ruském písemnictví jediný, a tedy i podmínky jeho recepce jsou složitější: postmodernismus sic jednu dobu dominoval, ale byl vždy doprovázen díly realisticko-modernistickými, ale i triviálními; světové bestsellery hodně čerpají z triviality gotického a dobrodružného románu. Takže redukce současné literatury nebo její vymezení díly

uváděných autorů, je v zásadě možné a potřebné, ale současně nutno vzít v úvahu také širší a pestrobarevnější kontext: která z vývojových linií bude i nadále nosná, ještě nevíme, a masmédiá a ideologové prosazující jen jednu linii nejsou – kupodivu – v této sféře rozhodující.

Také bych si příliš nehrál s konfrontačními tabulkami modernismu a postmodernismu: vždy to svádí k schematismu. Spíše bych rozdíl vymezil hodnotově: pro modernismus je nejvyšší hodnotou originalita, inovace, původnost, kreativita, pro postmodernismus spíše invenční práce s cizími texty ve smyslu travestie, parodie, reminiscence, citátovosti, intertextuality anebo metatextuality.

Velmi oceňuji zejména „praktickou“ část filologicko-kulturologickou, v níž se analyzuje jazyka a styl zkoumaných vybraných děl. Mimochodem: kdybychom místo slov „teorie překladu“ použili pojem „translatologie“: dostali bychom se do této koncepce do jaksi automaticky i všechny srovnávací, kulturologické a jiné mimotextové polohy. Velmi oceňuji také analýzu bádání o současné literatuře Ruska a Polska, zde jsou shody i rozdíly a ty signalizují i výchozí rovinu recepce uváděných autorů a děl v Rusku. Plodným se mi jeví také rozlišování intertextuality na textovou, žánrovou a kulturní, zvláště s ohledem na polskou tradici genologie, jež tu však není, myslím, exponován dostatečně vzhledem k jejímu významu. Pragmatický rozměr dodává práci také zkoumání vydávání a vydavatelské politiky. To je podstatné zejména ve vztahu zkoumaným polským autorům, neboť v překládání jde často o to, kdo řídí ekonomiku a vydavatelskou praxi, často také kulturní politiku daného státu, neboť při oficiální neexistenci cenzury nebo ideologicky striktní kulturní politiky – lze ekonomicky mnohé aktivity podvázet nebo naopak podpořit. Že tu hrají důležitou roli i módy, je zcela zřejmé.

Impozantní je bibliografie práce včetně primárních, sekundárních a internetových zdrojů. Mezi tituly přirozeně převažují polské a ruské, ale najdeme tu i jiné: jen bych chtěl poukázat na slabší přítomnost středoevropských: to je jistě škoda, neboť tento poněkud neurčitý kulturní areál určuje podobný ráz národních literatur oproti ruskému, který je buď hodně autochtonní, nebo spíše sahá po západoevropských a amerických inspiracích – tak tomu bylo a dosud do značné míry je.

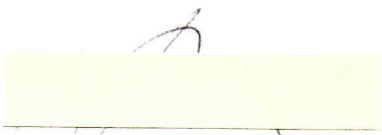
Doktorská disertační práce Magdaleny Zakrzewské-Verdugo *Przekład literacki jako problem filologiczno-kulturowy (na podstawie analizy tłumaczeń tekstów D. Masłowskiej, M. Witkowskiego i S. Shutego na język rosyjski)* je přínosná jak ve směru analýzy a kritiky překladu, tak analýzy recepčního prostředí, kulturně-historických kontextů, stylotvorné a

jazykové podoby děl, tak z pozic obecných vzorců souvisejících s praxí vydávání literatury a s jejími společenskými funkcemi.

Bylo by ovšem možné polemizovat k řadě konkrétních názorů a výkladů (k něčemu jsme se i vyjádřili) konkrétních děl vybraných autorů i k jejich ruské recepci a textové podobě, ale to není podstatné: je to věc názoru a často i schopnosti diachronního průniku, neboť i recepce nejsoučasnější produkce pramení v hlubinném estetickém podloží – k tomu se nutno ponořit i do polských a ruských tradic myšlenkových a literárních. I toho si však autorka byla implicitně vědoma.

Vzhledem k tomuto kladnému hodnocení – nehledě na uvedené připomínky – jsem přesvědčen, že přítomná práce vyhovuje požadavkům kladeným na práce tohoto druhu a doporučuji, aby na jejím základě po úspěšném složení doktorských zkoušek a úspěšné obhajobě byla autorce udělena vědecká hodnost Ph.D. z oboru srovnávací slovanská filologie – srovnávací slovanská literární věda.

Brno 9. 5. 2016

Prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.